

Tamara Piki

VPLIV DRUŽINSKEGA OKOLJA NA REVŠČINO IN SOCIALNO IZKLJUČENOST OTROK

UVOD

Konvencija o otrokovih pravicah zagotavlja, da imajo vsi otroci, ne glede na to, ali živijo v revnih ali bogatih državah, pravico do učenja, igre, zdravja in razvoja. Čeprav je od sprejetja konvencije preteklo že veliko let, otrokove pravice še zdaleč niso dosežene (Minujin *et al.* 2006: 481). Po podatkih Svetovne banke (2009) namreč v državah v razvoju še vedno deset milijonov otrok ne dočaka petega rojstnega dne. Revščina otrok pa je prav gotovo aktualna tema tudi v našem prostoru, saj v Evropi kar vsak peti otrok živi pod pragom tveganja revščine (Evropska komisija 2008: 13).

Leta 2006 je zato Evropski svet pozval države članice, naj znižajo revščino otrok in omogočijo vsem otrokom enake možnosti, ne glede na njihov družbeni položaj. Evropske države in Evropska komisija so se na izziv Evropskega sveta odzvale z državnimi poročili o strategijah za socialno zaščito in socialno vključenost (2006–2008), prav tako je večina držav članic kot prednostno nalogo prepoznala potrebo po pristopu, ki bi preprečil ter zmanjšal revščino in socialno izključenost otrok, poleg tega pa so Evropska komisija in države članice revščino in socialno izključenost otrok predstavile kot poglavitno temo za leto 2007, saj je preprečevanje revščine in socialne izključenosti otrok ključno za močnejšo družbeno kohezijo in trajnostni razvoj. Treba je vlagati v razvoj otrok, saj revščina ne zaznamuje otrok le trenutno, ampak tudi njihovo prihodnost, saj vpliva na razvoj kapitala znanja, kulturnega, socialnega in zdravstvenega kapitala (Atkinson *et al.* 2005: 23).

Tudi Slovenija je sprožila politične dejavnosti in uvedla ukrepe za zmanjšanje revščine

otrok. Razpolagamo s številnimi, tudi mednarodno primerljivimi kazalniki revščine (Laekenski kazalniki¹), vendar so to večinoma kazalci materialnega položaja ljudi in niso dovolj za prepoznavanje in učinkovito reševanje revščine in socialne izključenosti. Ne vemo namreč, kako se revščina in socialna izključenost kažeta na vseh ključnih življenjskih področjih (zdravje, stanovanjski standard, izobraževanje itd.).

V slovenščini je malo strokovne literature, ki obravnava revščino otrok, vendar je zanimanje za to tematiko vse večje. V Sloveniji je edino vladno telo, ki se ukvarja s problematiko revščine otrok, Otroška opazovalnica na oddelku Inštituta za socialno varstvo. Pri Zvezi prijateljev mladine pa so na primer opravili anketo, ki revščine otrok ni obravnavala po ozkih merilih statistike, ampak po pokazateljih dobrin, ki jih starši ne morejo več kupovati svojim otrokom (Žurnal 2009).

EMPIRIČNI OKVIR

Podatki in metodologija

Članek obravnava stopnjo tveganja revščine otrok, predvsem vpliv družinskega okolja na revščino otrok. Preglednica 1 prikazuje Unicefovo klasifikacijo indeksa materialne plati revščine otrok.

¹ Seznam kazalnikov socialne povezanosti, sprejet decembra 2001 na Evropskem svetu v Laekenu, obsega 18 kazalnikov. Ti zajemajo več področij: dohodek, trg dela, izobrazbo. Kazalniki so izračunani po enotni metodologiji Eurostata in objavljeni v podatkovni zbirki New Cronos (Statistični urad Republike Slovenije 2005 a).

Preglednica 1: Indeks materialne plati revščine.

Komponente	Indikatorji
relativna dohodkovna revščina	delež otrok, ki živi pod 60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev
brezposelna gospodinjstva	delež otrok, ki živi v gospodinjstvih, v katerih nobeden od odraslih ni zaposlen
prikrajsanost	delež otrok, ki živi v družinah z nizkim življenjskim standardom

Vir: Unicef (2007: 4).

Poleg spremenljivk, podanih v preglednici 1, se članek ukvarja tudi z indikatorjem izobrazbe, saj je znanje ključno pri definiranju posameznikovih sposobnosti in priložnosti za vključitev v družbo.

Vir za izračun stopnje tveganja revščine so podatki iz raziskave Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC). To raziskovanje je za države članice EU enoten vir podatkov za izračun kazalnika dohodka in revščine, ki temelji na uredbah Evropske komisije. V Sloveniji smo ga začeli izvajati leta 2005. Vir za izračun omenjenih kazalnikov pred uvedbo SILC so bili podatki iz raziskave Anketa o porabi gospodinjstev (APG) (Statistični urad Republike Slovenije 2008 a).

V članku je revščina otrok definirana na podlagi definicije Evropske unije o stopnji tveganja revščine (Statistični urad Republike Slovenije 2005 a):

- Prag tveganja revščine je opredeljen s 60 odstotki mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev ob upoštevanju OECD-jeve prilagojene ekvivalenčne lestvice, ki zajema ekonomijo obsega v gospodinjstvih, saj vsi člani gospodinjstva nimajo enakih potreb (lestvica daje prvemu članu utež 1, drugim članom, starim 14 let in več, utež 0,5, otrokom, mlajšim od 14 let, pa utež 0,3).
- Dohodek gospodinjstva je izračunan po definiciji denarnega dohodka, to je brez dohodka v naravi. V denarni dohodek je vključena boniteta uporabe službenega avtomobila v zasebne namene, niso pa upoštevane lastna proizvodnja in druge nederarne oblike dohodka.
- K otrokom se prištevajo mlajši od 17 let.

Treba je omeniti, da v članku enota analize ni otrok, ampak družine z nižjimi dohodki, saj je podatke, ki bi se neposredno nanašali na revščino otrok, težko dobiti oziroma sploh

ne obstajajo. Dohodek družine namreč ne prikazuje dejanskega stanja revščine otrok oziroma nam ne daje pravega vpogleda v to, s kakšnimi težavami se otroci, ki živijo pod pragom tveganja revščine, v resnici spopadajo. Na tem mestu je zato treba opozoriti, da so Eurostatovi kazalniki sicer dobrodošel vir podatkov, ampak še zdaleč ne popoln. Treba bi bilo vzpostaviti bazo podatkov, ki bi bili še posebej relevantni za otroke.

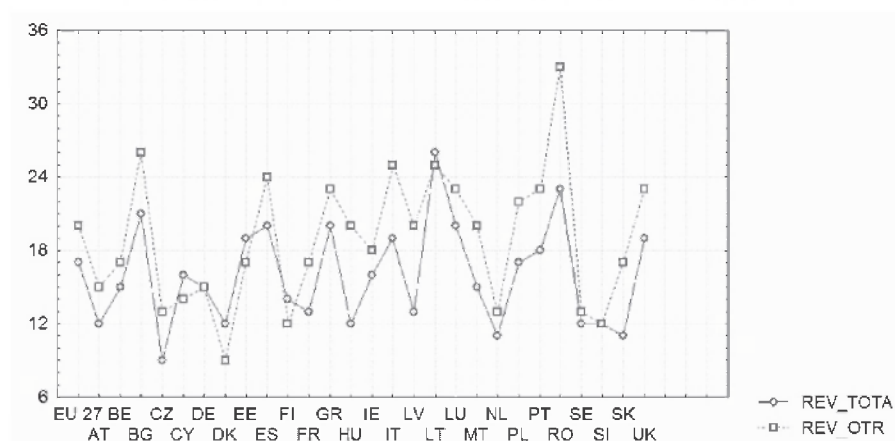
REZULTATI

Relativna dohodkovna revščina

Zadnji razpoložljivi podatki kažejo (graf 1), da je leta 2008 stopnja tveganja revščine (brez dohodka v naravi) otrok, starih do 17 let, v Sloveniji znašala 11,6 %. Pri polovici držav EU-27 je stopnja tveganja revščine otrok leta 2008 presegala 20 %, v Romuniji znaša kar 33 %. Slovenija se s tako majhnim deležem otrok, ki živijo pod pragom tveganja revščine, uvršča v skupino šestih držav EU (Danska, Finska, Nemčija, Estonija, Ciper), ki imajo stopnjo tveganja revščine otrok pod evropskim povprečjem in hkrati enako ali pa manjšo stopnjo tveganja revščine celotne populacije.

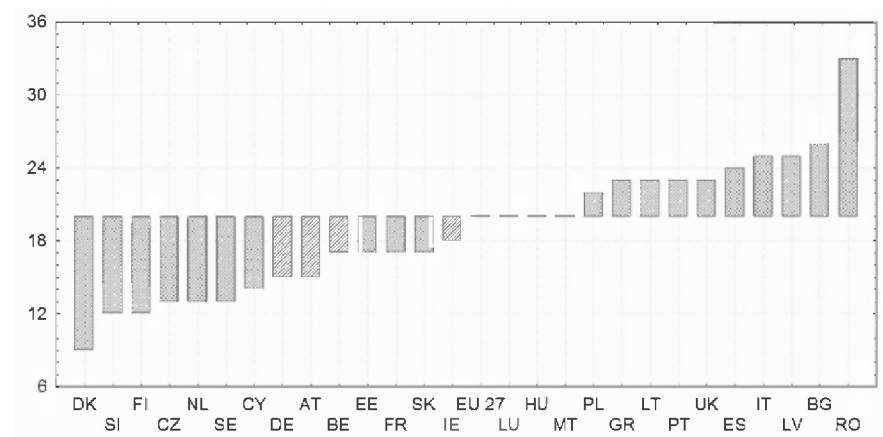
Tudi pri opazovanju trenda gibanja revščine otrok se Slovenija lahko pohvali s spodbudnimi podatki. Graf 3 kaže na upadanje stopnje tveganja revščine otrok. To je redkost v evropskem prostoru – stopnja tveganja revščine otrok je bila najvišja leta 1997, najnižja pa leta 2004, ko se je spustila pod mejo 9 %. V enako kategorijo držav sodita le še Avstrija in Združeno kraljestvo (Evropska komisija 2008: 17). Pri Združenem kraljestvu gre razloge za zmanjševanje stopnje tveganja revščine otrok pripisati ambicioznemu načrtu vlade, da bo

Graf 1: Primerjava stopnje tveganja revščine otrok in stopnje tveganja revščine celotne populacije, EU-27.

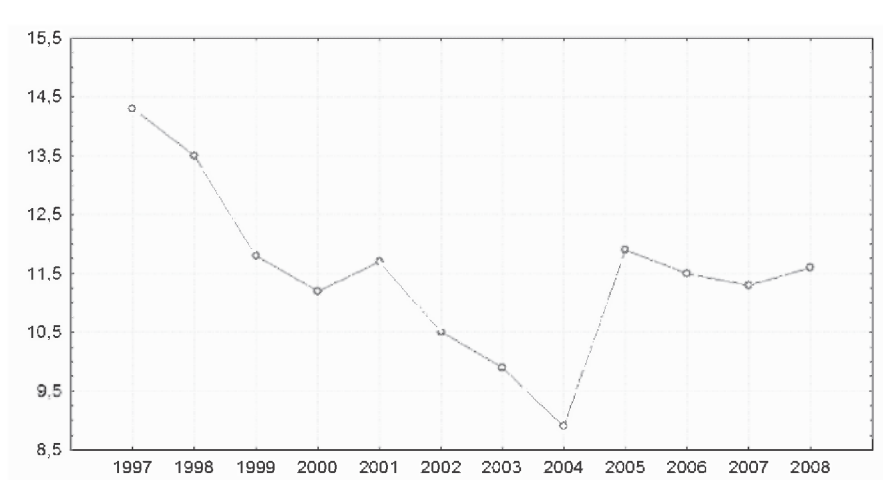
Vir: Eurostat (2008 a).

Graf 2: Podpovprečna oziroma nadpovprečna stopnja tveganja revščine otrok, EU-27.

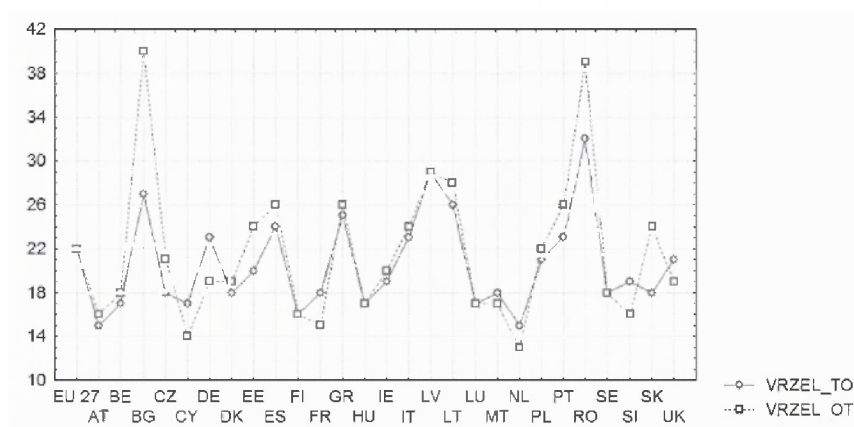
Vir: Eurostat (*ibid.*).

Graf 3: Trend gibanja stopnje tveganja revščine otrok, Slovenija (1997–2008).

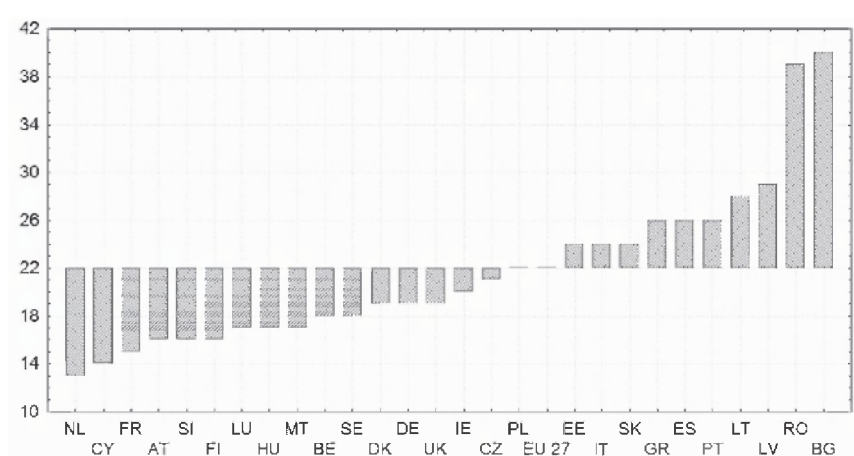
Viri: Statistični urad Republike Slovenije (2005 b, 2007 a), Eurostat (2008 a).

Graf 4: Primerjava vrzeli revščine otrok in vrzeli revščine celotne populacije.

Vir: Eurostat (2008 b).

Graf 5: Podpovprečna oziroma nadpovprečna vrzel revščine otrok, EU-27.

Vir: Eurostat (*ibid.*).

do leta 2010 zmanjšala revščino otrok za 50 % glede na leto 1999 (Eurochild 2007: 10).

V Sloveniji se je v opazovanem obdobju stopnja tveganja revščine otrok zmanjševala predvsem zaradi zakonskih sprememb²,

sprejetih leta 1999. Takrat so se otroški dodatki v povprečju povečali kar za 38 %. Med letoma 2002 in 2006 pa se je višina otroških dodatkov zmanjšala (Črnak Meglič, Boškič 2008: 9).

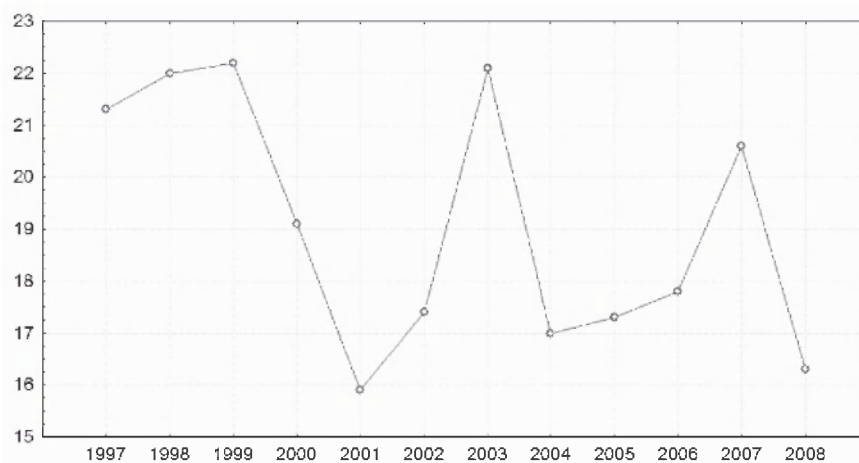
Pri preučevanju revščine je treba poudariti tudi vrzel revščine³. Pove, kako globoka je

² Do otroškega dodatka so bili upravičeni otroci, če dohodek na družinskega člana ni presegal 43 % (to je veljalo od 1. 1. do 30. 4. 1994) oziroma 50 % povprečne plače v Sloveniji (to je veljalo od 1. 5. 1994 do 1. 5. 1999). Od 1. 5. 1999 je bila višina otroškega dodatka odvisna od dohodka na družinskega člana. Za to je bilo predvidenih osem dohodkovnih razredov. Višina otroškega dodatka je bila določena v nominalnih zneskih in ti so se dvakrat na leto usklajevali z rastjo cen življenjskih potrebščin. S 1. 1. 2000 je začel veljati nov zakon o starševskem varstvu in družinskih

prejemkih, ki pa se od prejšnjega zakona občutno ne razlikuje, edina novost je, da se zdaj višina otroškega dodatka z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin usklajuje enkrat na leto (Statistični urad Republike Slovenije 2007 b).

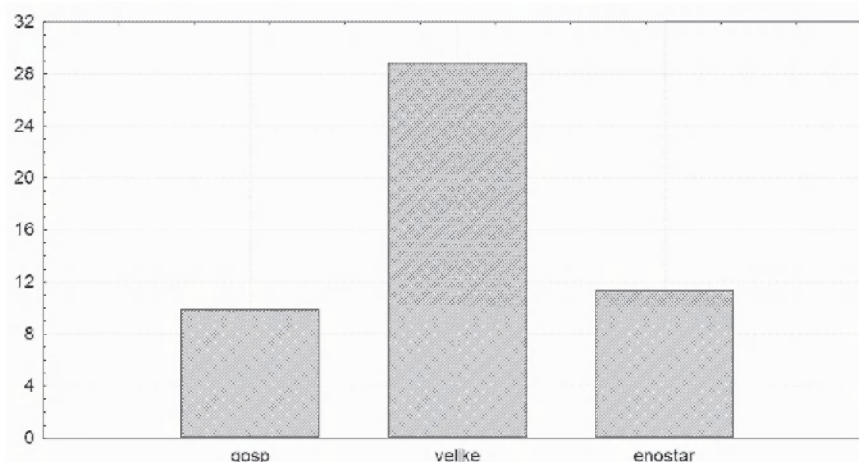
³ Vrzel revščine je kazalec, ki meri razliko med mediano dohodka ljudi, ki živijo pod pragom revščine, in vrednostjo praga revščine. Izražen je v odstotkih (Statistični urad Republike Slovenije 2005 a).

Graf 6: Trend gibanja vrzeli revščine otrok, Slovenija (1997–2008).

Viri: Statistični urad Republike Slovenije (2005 b, 2007 a, 2008 b).

Graf 7: Stopnja tveganja revščine glede na vrsto gospodinjstva, Slovenija.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2008 c).

revščina. Podatki za Slovenijo za leto 2008 kažejo, da je bila vrzel revščine otrok (brez dohodka v naravi) v starosti do 17 let 16,3 %, vrzel revščine celotne populacije pa je bila 19,3 %. S temi podatki se Slovenija uvršča v skupino držav, za katere je značilna podpovprečna vrzel revščine otrok (najvišjo vrzel revščine otrok je imela Bolgarija: 40 %, najnižjo pa Nizozemska: 13%).

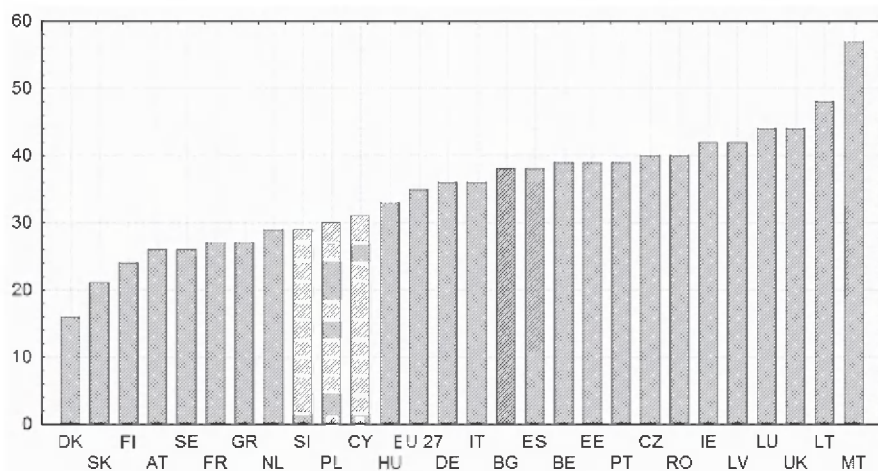
Vrzel revščine otrok je bila najvišja v obdobju od leta 1997 do 1999 in leta 2003. Podatki za gibanje vrzeli revščine otrok še vse do leta 2007 niso bili preveč spodbudni, za leto 2008 pa lahko opazimo občutno izboljšanje pri tem kazalniku.

Stopnja tveganja revščine otrok glede na vrsto gospodinjstva

Velikost in struktura družine je eden izmed najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na socialno ekonomski položaj otrok.

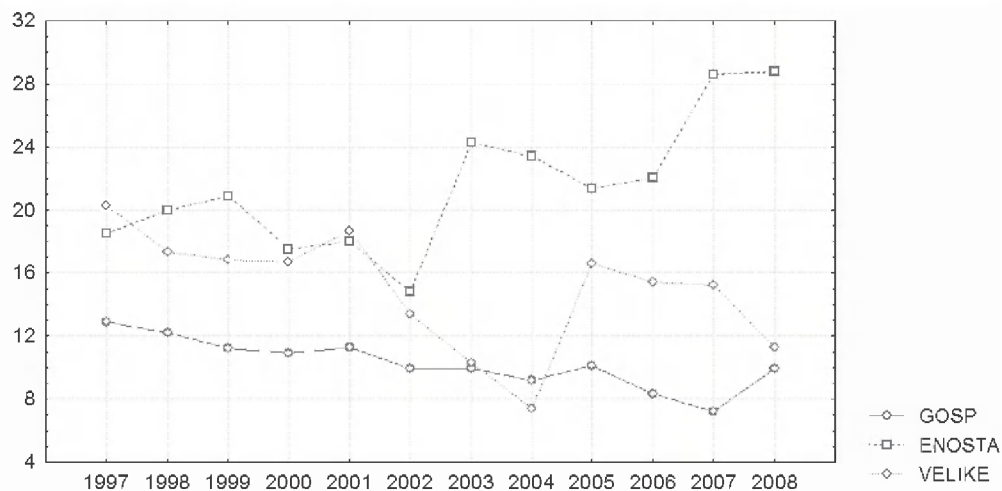
Štiričlanska družina z dvema odraslima in dvema otrokoma je morala imeti leta 2008 vsaj 1144 evrov skupnega dohodka na mesec, da je bila nad pragom revščine (Statistični urad Republike Slovenije 2008 d). Velike družine so bile v primerjavi z gospodinjstvi z vzdrževanimi otroki na slabšem, z 1,4 % višjo stopnjo tveganja revščine. Tudi v drugih evropskih državah življenje v velikih družinah

Graf 8: Stopnja tveganja revščine za enostarševska gospodinjstva, EU-27.

Vir: Eurostat (2008 c).

Graf 9: Trend gibanja tveganja revščine glede na vrsto gospodinjstva z otroki, Slovenija (1997–2008).

Viri: Statistični urad Republike Slovenije (2005 b, 2007 a, 2008 e).

pomembno vpliva na stopnjo tveganja revščine otrok, izjema so le Švedska, Nemčija in Finska.

Enostarševska gospodinjstva so v najslabšem položaju, saj je stopnja tveganja revščine kar za 18,9 % višja od stopnje tveganja revščine vseh družin z otroki. V Sloveniji v enostarševskih družinah živi 7 % otrok, v državah EU pa je delež še nekoliko večji (13 %) (Črnak Meglič, Boškič 2008: 12–13). V drugih evropskih državah je tudi stopnja tveganja revščine otrok v enostarševskih družinah v povprečju višja kot v Sloveniji. Z 29 % se Slovenija uvršča na osmo mesto držav z najnižjo stopnjo tveganja

revščine enostarševskih družin. Kar osem držav ima stopnjo tveganja revščine enostarševskih družin enako oziroma višjo od 40 %. V tej skupini držav s 57 % izstopa Malta.

Pregled podatkov o trendih stopenj gibanja revščine različnih vrst gospodinjstev z otroki kaže, da so se stopnje tveganja revščine v obdobju 1997–2004 zmanjševale pri vseh vrstah gospodinjstev, izjema so le enostarševske družine. Pri velikih družinah se je stopnja revščine od leta 1997 do leta 2004 znižala za skoraj tretjino. K temu je pripomoglo progresivno povečanje otroških dodatkov glede na red

rojstva in socialne transferje, ki so namenjeni le velikim družinam. Vendar se je kljub temu stopnja tveganja revščine velikih družin leta 2005 povišala za več kot polovico glede na prejšnje leto. Še vedno pa je stopnja tveganja revščine za omenjeno vrsto družine danes nižja kot leta 1997. Enako velja tudi za gospodinjstva z vzdrževanimi otroki, ne moremo pa tega trditi za enostarševske družine, saj so danes na slabšem položaju kot pred desetimi leti.

Zakaj so v najbolj občutljivem položaju prav enostarševske družine? Država jim pomaga z 10-odstotnim povišanim otroškim dodatkom in s 30 % višjo denarno socialno pomočjo, vendar očitno to ne zadostuje (Zakon o socialnem varstvu 2007). Poglavitni razlog za to, da se starši samohranilci srečujejo z najvišjo stopnjo tveganja revščine, je predvsem ta, da razpolagajo le z enim dohodkom. Glede na to, da gre v 85 % primerov za matere samohranilke, je tveganje socialne izključenosti povezano tudi s spolom (EESO 2006: 1). Prav tako je pomembna tudi starost staršev. V EU je bila povprečna stopnja tveganja revščine otrok s starši, mlajšimi od 30 let, leta 2005 26 %. Če gre za roditelja samohranilca, pa je tveganje še toliko večje (delež otrok z mladimi samskimi materami je najvišji v Združenem kraljestvu in na Irskem). To je še posebej problematično, saj je brezposelnost

največja prav med mladimi (Evropska komisija 2008: 25). Velik del tveganja je tako odvisen tudi od zaposlenosti, saj je samo 50 odstotkov samskih žensk z otroki zaposlenih, v primerjavi z 68 odstotki poročenih žensk. V nasprotju s povečano zaposlenostjo mater se delež zaposlenih mater samohranilk skoraj ni spremenil (EESO 2006: 3).

Pri analiziranju socialne izključenosti enostarševskih družin ne smemo zanemariti, da različne poti, ki pripeljejo do enostarševske oblike družine, tudi različno vplivajo na družbenoekonomske prikrasnosti takih družin. Ločimo štiri oblike enostarševskih družin: razvezane matere, ovdovele matere, samske matere in samske očete (Evropska komisija 2007: 12).

V izbranih evropskih državah je med enostarševskimi družinami največ ločenih žensk, sledijo jim samske matere in v nekoliko manjšem obsegu še ovdovele matere in samski očetje. Enako velja tudi za Slovenijo.

Stanovanjske razmere enostarševskih družin

Med ranljive skupine, ki se spopadajo s stanovanjskimi težavami, sodijo poleg družin z nizkimi dohodki in družin, ki imajo veliko

Preglednica 2: Primerjava stanovanjskih razmer enostarševskih družin z otroki z drugimi gospodinjstvi z otroki, Slovenija, 2008 (v %).

	Enostarševsko gospodinjstvo z vsaj enim vzdrževanim otrokom	Druga gospodinjstva z vzdrževanimi otroki
Stanovanjske razmere		
slabo stanje stanovanja	30	33
primerno ogrevanje	93	94
premalo svetlobe	12	11
težave s hrupom	23	18
onesnaženost okolja	20	20
prisotnost kriminala	13	6
Breme stanovanjskih stroškov		
veliko breme	47	38
srednje veliko breme	46	54
niso breme	7	8
Kako gosp. preživijo s svojimi prihodki		
težko	39	28
z manjšimi težavami	53	64
lahko	7	8

Viri: Statistični urad Republike Slovenije (2008 f, 2008 g, 2008 h).

otrok, tudi enostarševske družine. Posledice stanovanjske ranljivosti so povezane tako s psihološkimi in socialnimi problemi kot tudi z zdravstvenimi in zaposlitvenimi (Črnak Meglič 2006: 202). Pri enostarševskih gospodinjstvih so problematični predvsem težave s hrupom in kriminal. Tudi glede vprašanj, kako gospodinjstva preživijo s svojimi prihodki in v kakšno breme so jim stanovanjski stroški, lahko opazimo, da enostarševska gospodinjstva poročajo o večjih bremenih v primerjavi z drugimi gospodinjstvi z vzdrževanimi otroki.

Možnost staršev samohranilcev, da samostojno preživljajo družino, je tako precej odvisna od dostopa do trga delovne sile (s tem je povezan dohodek družine), od cenovno dostopnih stanovanj, od socialnih transferjev in drugih storitvenih dejavnosti, predvsem pa od cenovno dosegljivega varstva otrok (Evropska komisija 2008: 24).

Vpliv položaja staršev na trgu dela na revščino in socialno izključenost otrok

Položaj staršev na trgu dela je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na življenjske razmere otrok, saj so prihodki od dela pglavitni vir prihodkov revnih družin (55,3 %). Vendar pa socialni transferji občutno pripomorejo k izboljšanju položaja revnih družin. Največjo vlogo pri tem imajo družinski prejemki (17,6 %).

Preglednica 3: Vir prihodkov revnih družin.

	Država	
	EU 25	Slovenija
Prihodek od dela	54,9	55,3
Nadomestilo za brezposelnost	6,9	0,9
Prejemki za izobraževanje	0,6	3,4
Družinski prejemki	15,8	17,6
DSP	6,3	10
Subvencije stanarin	5,3	0,1
Transferji med gospodinjstvi	2,1	1,3
Kapitalski dohodki	0,9	0,3
Pokojnine	3,2	3,6
Boleznine	3,3	7
Dohodek otrok	0,7	0,5

Vir: Črnak Meglič, Boškič (2008: 16).

Preglednica 4: Vpliv vseh transferjev na stopnjo tveganja revščine otrok, EU-27.

	stopnja tveganja revščine otrok pred soc. transferji (pokojnine so izključene)	stopnja tveganja revščine otrok	vpliv vseh transferjev
Eu 27	33	20	39
Be	32	17	47
Bg	31	26	16
Cz	30	13	57
Dk	22	9	59
De	31	15	52
Ee	26	17	35
Ie	40	18	55
Gr	26	23	12
Es	29	24	17
Fr	34	17	50
It	32	25	22
Cy	20	14	30
Lv	32	25	22
Lt	32	23	28
Lu	34	20	41
Hu	47	20	57
Mt	32	20	38
Nl	23	13	43
At	36	15	58
Pl	33	22	33
Pt	30	23	23
Ro	43	33	23
Si	23	12	48
Sk	27	17	37
Fi	30	12	60
Se	34	13	62
Uk	39	23	41

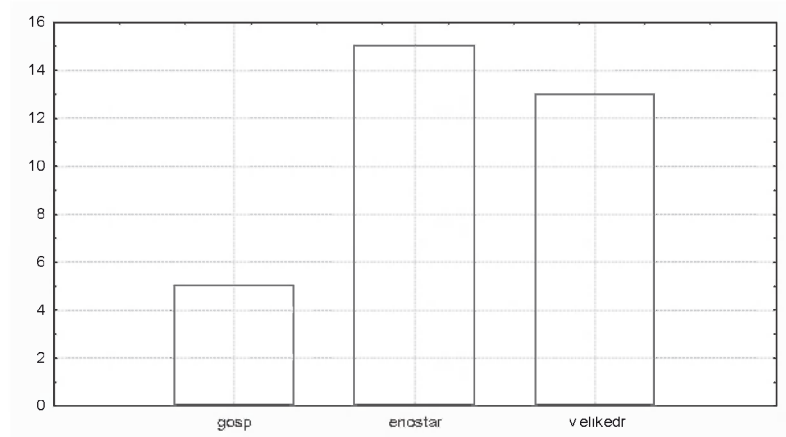
Vir: Eurostat (2008 d).

V skandinavskih državah, Franciji in Avstriji različne oblike socialnih transferjev še precej bolj kot v Sloveniji dopolnjujejo dohodek revnih družin. Zelo malo pa si lahko od pomoči države obetajo Grki (preglednica 4).

Nova oblika revščine

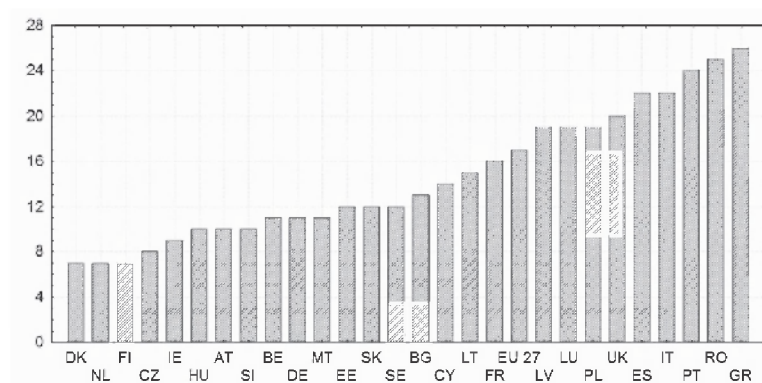
Brezposelnost staršev, zlasti obeh, zelo vpliva na položaj otrok v revnih družinah. V Sloveniji je delež otrok, ki živijo v družinah, v katerih ni zaposlen noben član gospodinjstva (3 %), nižji od povprečja v EU-25 (4 %)

Graf 10: Stopnja tveganja revščine glede na vrsto gospodinjstva po zaposlenosti za polni delovni čas, Slovenija.

Vir: Evropska komisija (2008).

Graf 11: Stopnja tveganja revščine glede na delovno intenzivnost gospodinjstva (med 0,5 in 1), EU-27.

Vir: Eurostat (2008 e).

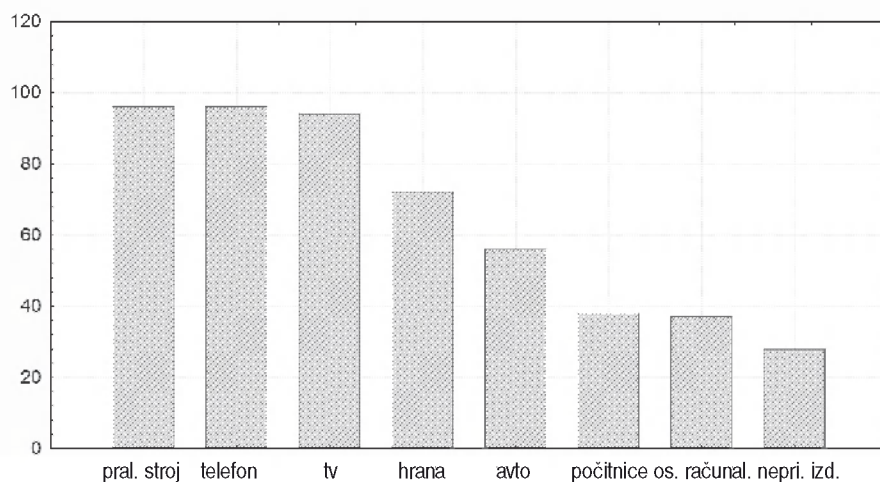
(*ibid.*). Stopnja revščine v družinah z obema brezposelnima staršema je lahko tudi do 40-krat višja od stopnje revščine v družinah, v katerih sta starša zaposlena. Najhuje je, kadar se z brezposelnostjo srečamo pri enostarševskih družinah. V večini držav OECD 55,2 % otrok, ki živijo v enostarševski družini z brezposelnim staršem, živi pod pragom tveganja revščine, delež revnih otrok pri drugih vrstah gospodinjstev z brezposelnima staršema pa je nekoliko manjši in znaša 41,5 % (Whiteford, Adema 2007: 19–20).

Revščino tradicionalno povezujemo z brezposelnostjo, vendar pa danes zaposlenost staršev še ni zagotovilo, da otroci ne bodo živeli v revščini. Govorimo o tako imenovani novi

obliki revščine. V povprečju Evropske unije kar 17 % otrok, ki živijo pod pragom revščine, živi v gospodinjstvih, kjer je stopnja delovne aktivnosti enaka ali večja od 0,5. Slovenija se glede na ta kazalec uvršča med uspešnejše države (10 %). Nižji delež otrok, ki živijo v gospodinjstvih, v katerih je stopnja delovne aktivnosti enaka ali večja od 0,5, imata poleg skandinavskih držav še Irska in Češka.

Raziskava o revnih zaposlenih v Evropi je pokazala, da na pojav revščine med zaposlenimi najbolj vplivajo višina plače, dosežena stopnja izobrazbe, spol, sestava gospodinjstva, vrsta pogodbe o delu, fleksibilne oblike zaposlovanja, državljanstvo in vrsta dejavnosti, v kateri delajo. Predvsem je pomembna

Graf 12: Potrošnja najrevnejših gospodinjstev, Slovenija.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2008 i, 2008 j).

kakovost zaposlitve, ki zajema plačilo in zaposlitveni status (Leskošek 2008: 4).

Materialna prikrajšanost gospodinjstev

Revne družine si po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2008 i, 2008 j) težko privoščijo počitnice, avto in kritje nepričakovanih izdatkov. Prav tako jim je v veliko finančno breme nakup osebnega računalnika. V velikih primerih jim ga odstopi podjetje, sorodniki ali humanitarne organizacije (Črnak Meglič, Boškič 2008: 30).

Prehrana

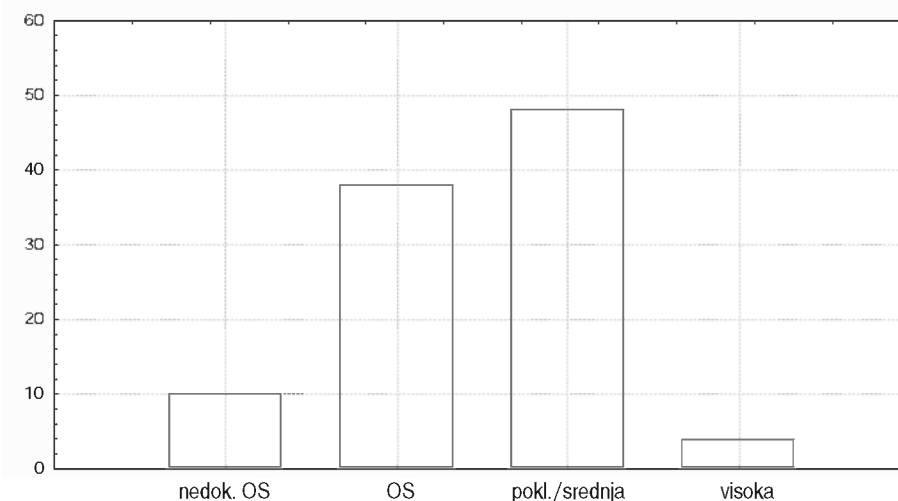
Revne družine se na področju potrošnje in porabe dobrin omejujejo tudi pri prehrani. Prehranska piramida revnih družin je pogosto obrnjena na glavo. V prehrani prevladujejo ogljikovi hidrati, primanjkuje pa sadja in zelenjave ter beljakovin. Raziskava, ki so jo opravili na Inštitutu za socialno varstvo, z naslovom Analiza revščine in socialne izključenosti družin z otroki – Obraz revščine, je pokazala, da večina intervjuvancev velik del časa nameni iskanju cenejših živil. Številni jedo sezonsko hrano in hrano iz paketov Rdečega križa in Karitasa. Precej staršev se v dobro svojih otrok odreka

hrani, predvsem sadju in zelenjavi. Skoraj vsi starši so odgovorili, da se morajo njihovi otroci odreči sladkim priboljškom, ker si jih večina lahko privšči le tedaj, ko dobijo plačo ali druge oblike denarnih prejemkov (Črnak Meglič, Boškič 2008: 29).

Novejše raziskave ugotavljajo, da je za države z višjim BDP značilna čezmerna telesna teža revnejšega prebivalstva, za države z nižjim BDP pa velja prav nasprotno: revni se spopadajo s problemom podhranjenosti (Walters, Suhrcke 2005: 27). Pomanjkanje hrane vpliva na premajhno telesno težo, zaostalost v rasti in hkrati povzroča tveganje kroničnih in nalezljivih bolezni. Največje posledice neprimerne prehrane pa še posebej občutijo otroci (v Evropi govorimo predvsem o primerni prehrani in ne toliko o podhranjenosti), ker vpliva na njihov telesni razvoj, poveča tveganje obolenosti, povezana je s kognitivnim razvojem otrok in zniža uspešnost v šoli ter delovno produktivnost. Omenjene posledice se nadaljujejo v odraslost, s tem pa se poveča tveganje za bolezni srca (Svetovna zdravstvena organizacija 2001: 4–5).

Neprimerna prehrana ne vpliva le na zdravje posameznika, ampak ima posledice za družbo nasploh. Preprost izračun za Uzbekistan pokaže, da bo zaostalost otrok v telesnem razvoju povzročila ogromne izgube

Graf 13: Dosežena izobrazba staršev, ki živijo v revnih gospodinjstvih. Podatki za doseženo izobrazbo mater, Slovenija.

Vir: Črnak Meglič, Boškič (2008: 23).

produktivnosti: 31 % predšolskih otrok do 3 let je zaostalih v telesnem razvoju, od tega 14 % močno. Pri starosti 22 mesecev so otroci, ki so hudo zaostali v telesnem razvoju, za 10 cm nižji od otrok z normalnim telesnim razvojem, zmerno zaostali otroci pa so 7 cm nižji od povprečja. Prenizka telesna višina otrok se nadaljuje tudi v odraslosti, to pa vpliva na nižjo delovno produktivnost. Izguba delovne produktivnosti teh otrok znaša preračunano 33 milijonov dolarjev na leto (Svetovna zdravstvena organizacija 2001: 5).

Vpliv izobrazbe staršev na revščino in socialno izključenost otrok

Izobrazba staršev je pomemben indikator, ker vpliva tako na otrokov trenutni kot na njegov prihodnji položaj. Povezan je z zaposlitvenimi možnostmi staršev in z dohodkom gospodinjstva, prav tako pa vpliva na otrokov učni uspeh. Izobrazbeni profil staršev revnih otrok se zelo razlikuje. Več kot 30 % revnih otrok živi v družini, v kateri nobeden od staršev ni dosegel sekundarne izobrazbe. Po drugi strani pa ima 16 % revnih otrok visoko izobraženega roditelja. Pregled podatkov za evropske države pokaže, da je za nekdanje socialistične države značilen velik odstotek nižje izobraženih staršev samohranilcev, izobrazbena struktura

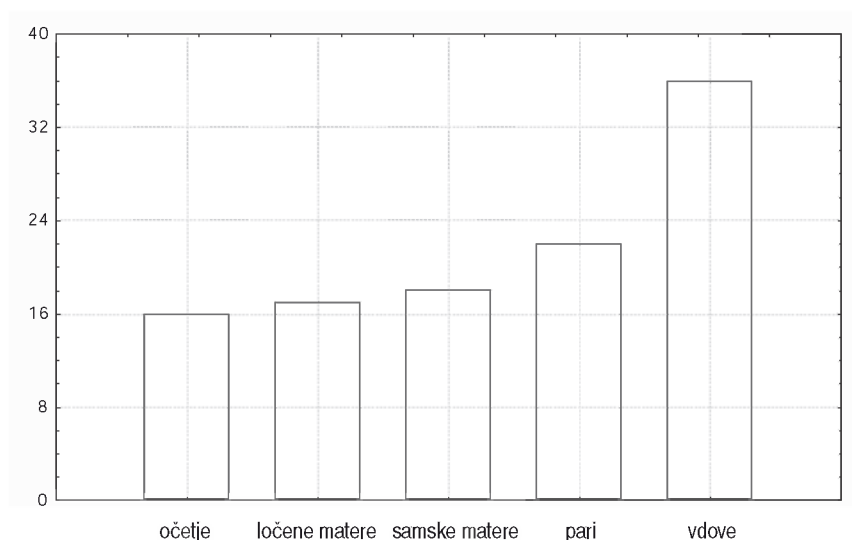
velikih družin pa se lahko primerja s povprečno populacijo. Za južne evropske države (Es, It, Mt, Pt) pa velja obrnjen: več kot 30 % otrok, ki živijo v velikih družinah, ima nižje izobražene starše. V skandinavskih državah, Belgiji, Nemčiji, Estoniji, Španiji, na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu pa, zanimivo, več kot 40 % revnih otrok, ki prihajajo iz velikih družin, živi z vsaj enim visoko izobraženim staršem (Evropska komisija 2008: 26)⁴.

Omenjena raziskava, ki so jo opravili na Inštitutu za socialno varstvo, je pokazala, da ima v Sloveniji večina otrok, ki živijo v revnih gospodinjstvih, starše z dokončano oziroma nedokončano osnovnošolsko izobrazbo ali pa starše z dokončano srednjo šolo oziroma poklicno izobrazbo. Redkeje imajo otroci iz deprivilegiranih okolij visoko izobražene starše. Očetje imajo v revnih gospodinjstvih pogostejše kot matere dokončano poklicno ali srednjo šolo (Črnak Meglič, Boškič 2008: 23).

Izobrazba mater bolj kot izobrazba očetov vpliva na otrokovo blaginjo, predvsem zdravje. Izobrazba matere na primer vpliva na otrokovo težo ob rojstvu, zaradi tveganih oblik vedenja med nosečnostjo (npr. kajenje). Tudi na splošno velja, da je zdravje otrok pozitivno povezano z izobrazbo staršev. Obstajajo

⁴ Podatki za Slovenijo.

Graf 14: Delež nižje izobraženih glede na vrsto enostarševskega gospodinjstva, Slovenija.

Vir: Evropska Komisija (2007: 27)⁵.

celo raziskave, ki potrjujejo, da se možnost najstniške nosečnosti zmanjšuje z višjo izobrazbo mater. Izobrazba staršev pa najbolj vpliva na kognitivni razvoj otroka, predvsem na doseženo stopnjo izobrazbe (Wöbmann, Schütz 2006: 6).

Dosežena stopnja izobrazbe staršev samohranilcev

Kot prikazuje graf 14, je za enostarševska gospodinjstva v Sloveniji značilna višja izobrazba kot za pare z otroki, izjema so le ovdovele matere. Razlog za to gre pripisati predvsem temu, da so vdove starejše od drugih skupin in je zato njihova nižja izobrazba povezana z generacijskim položajem. Podoben izorazbeni vzorec lahko zasledimo pri sredozemskih državah – Italiji, Španiji ter tudi pri

Portugalski – v omenjenih državah enostarševstvo ni nujno povezano z nižjim izobrazbenim razredom. V teh državah samski očetje in ločene matere večinoma pripadajo srednjemu ali višjemu družbenemu razredu (Evropska komisija 2007: 26).

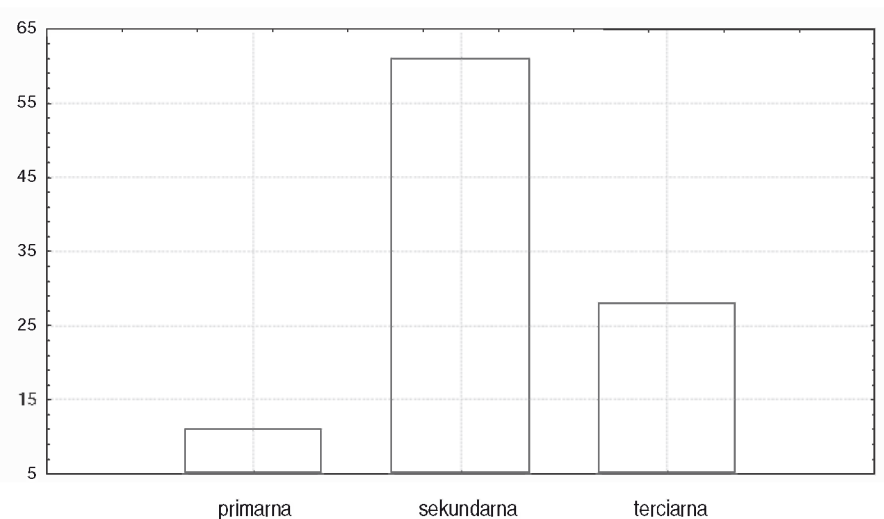
Vpliv izobrazbe staršev na učni uspeh otrok

Izsledki raziskave PISA 2003 (OECD/PISA 2004: 20) kažejo, da v povprečju četrtna učencev, ki ima starše z visokim zaposlitvenim statusom, dosega za 93 točk višje rezultate (povprečni rezultati učencev se gibljejo okoli 500 točk) kot pa četrtna učencev s starši, za katere je značilen nižji zaposlitveni status. Zanimiv je tudi podatek, da učenci, ki imajo visoko izobražene matere, v povprečju dosežejo za 50 točk višji rezultat kot pa učenci z nižje izobraženimi materami.

Za premagovanje medgeneracijskega prenosa deprivilegiranosti je izobrazba ključna, predvsem dosežena višja izobrazba. Podatki kažejo, da je nižja izobrazba staršev velika ovira pri doseganju višje izobrazbene stopnje. Predvsem to drži za terciarno izobrazbeno stopnjo, saj obstaja

⁵ V poročilu, ki ga je izdala Komisija držav članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), je analiziran vpliv socioekonomskih dejavnikov na učne dosežke otrok. Poteka v skladu z Lizbonsko strategijo napredka glede izobraževanja in usposabljanja. Raziskava PISA ocenjuje države članice OECD na področju znanosti, matematike in branja.

Graf 15: Delež študentov glede na doseženo izobrazbo očetov, Slovenija.

Vir: Data reporting module Eurostudent III (2009).

dvakrat večja možnost, da bodo otroci, ki imajo očete z dokončano terciarno izobrazbo tudi sami dosegli enako stopnjo izobrazbe (to velja za Nemčijo, Finsko in Združeno kraljestvo). Za države, kot so Madžarska, Poljska in Češka, pa obstaja celo devetkrat večja možnost, da bodo otroci z visoko izobraženim očetom tudi sami dosegli terciarno stopnjo izobrazbe. Dosežena izobrazba očeta pa različno vpliva na sinove in hčere: bolj vpliva na doseženo izobrazbo hčera. V primeru nižje izobrazbe očeta se možnost dosežene nižje izobrazbe poveča bolj pri hčerah kot pri sinovih (Evropska komisija 2008: 58–59).

Tudi za Slovenijo velja, da višja izobrazba očetov vpliva na doseženo višjo izobrazbo otrok. Otroci očetov z dokončano terciarno izobrazbo imajo skoraj trikrat večjo možnost, da bodo tudi sami dosegli enako stopnjo izobrazbe.

SKLEP

Glede na prikazane podatke lahko rečemo, da se Slovenija uvršča med uspešnejše evropske države na področju revščine otrok. Stopnja tveganja revščine otrok je med najnižjimi v Evropi in le pet držav ima poleg Slovenije stopnjo tveganja revščine otrok nižjo v primerjavi

s stopnjo tveganja revščine celotne populacije (Danska, Finska, Nemčija, Estonija, Ciper). Prav tako smo uspešni pri kazalcu upadanja revščine otrok, le še Avstrija in Združeno kraljestvo se lahko pohvalita s temi podatki. Tudi pri analizi kazalnika vrzeli revščine otrok lahko opazimo podpovprečno vrzel tveganja revščine. Glede na zadnji kazalnik, trend gibanja vrzeli revščine, pa za Slovenijo še vse do lanskoletnih razpoložljivih podatkov (leta 2007) niso veljali spodbudni podatki, za leto 2008 pa se že kaže občutno izboljšanje na tem področju.

Kako torej družinsko okolje vpliva na revščino in socialno izključenost otrok? Prvič, vrsta gospodinjstva pomembno vpliva na revščino otrok. Pri tem je stopnja tveganja revščine najvišja med enostarševskimi gospodinjstvi. Slovenija se uvršča na šesto mesto držav z najnižjo stopnjo tveganja revščine otrok, ki živijo v enostarševskih gospodinjstvih. Kljub tem spodbudnim podatkom pa se enostarševska gospodinjstva v Sloveniji danes srečujejo s slabšo situacijo kot pred desetimi leti, saj se stopnja tveganja revščine v teh gospodinjstvih povišuje, to pa ne velja za drugi dve vrsti gospodinjstev – za velike družine ter za gospodinjstva z vzdrževanimi otroki.

Zakaj so v najslabšem položaju prav enostarševska gospodinjstva? V Sloveniji zanje ne velja nujno, da so tudi nižje izobražena (to drži predvsem za vzhodnoevropske države). Revščina v teh gospodinjstvih je preprosto povezana predvsem s tem, ker omenjena gospodinjstva razpolagajo le z enim dohodkom. Drug razlog pa lahko pripišemo temu, da morajo starši samohranilci sami skrbeti za otroke in zato iščejo zaposlitev, ki jim omogoča, da več časa preživijo z njimi. Velikokrat so zato prisiljeni izbrati negotovo, manj varno in slabše plačano zaposlitev.

Drugič, položaj staršev na trgu dela je pomemben dejavnik, ki vpliva na življenjske razmere otrok, saj so prihodki od dela poglavitni vir prihodkov revnih družin. Najbolj problematična je brezposelnost obeh staršev. Vendar pa danes zaposlenost staršev še ne zagotavlja, da otroci ne bodo živeli v revščini. Na pojav revščine med zaposlenimi najbolj vplivajo višina plače, izobrazba, spol, vrsta pogodbe o delu, fleksibilne oblike zaposlovanja, državljanstvo in vrsta dejavnosti, ki jo opravljajo. V Sloveniji je delež otrok, ki živijo pod pragom tveganja revščine v gospodinjstvih, v katerih je stopnja delovne aktivnosti enaka ali večja od 0,5, nižji v primerjavi z drugimi evropskimi državami.

Tretjič, izobrazba staršev je pomemben pokazatelj, ker je povezan z zaposlitveno situacijo staršev in z dohodkom družine. V Sloveniji ima večina staršev, ki živijo v revnih gospodinjstvih, osnovnošolsko oziroma srednješolsko izobrazbo. Redkeje imajo otroci, ki prihajajo iz deprivilegiranih družin, visoko izobražene starše. Nižja izobrazba staršev je problematična predvsem zato, ker vpliva na otrokov učni uspeh. Učenci z višje izobraženimi starši namreč dosegajo boljše učne rezultate (izobrazba matere je tista, ki najbolj vpliva na učni uspeh otrok).

Glede na zgoraj naštetе indikatorje, ki vplivajo na revščino in socialno izključenost otrok, lahko sklenemo, da so v najslabšem položaju nižje izobražene brezposelne samohranilke. Kje se torej kaže socialna izključenost otrok v povezavi z družinskim okoljem? Predvsem je vidna na področju materialne prikrajšanosti. Revni otroci so prikrajšani pri počitnicah,

posedovanju računalnika in primerni prehrani. Socialna izključenost se tu kaže kot proces, saj preveč siromašna hrana ovira otrokov telesni in kognitivni razvoj, povečuje tveganje obolenosti, slabša uspešnost v šoli in delovno produktivnost, to pa ima konec koncev posledice za širšo družbo. Poleg tega revni otroci živijo v neprimernih stanovanjih, za katera sta značilna hrup in navzočnost kriminala (to velja predvsem za otroke, ki živijo v enostarševskih gospodinjstvih). Tako so kršene skoraj vse pravice otrok, ki so zajete v Konvenciji o otrokovih pravicah (Minujin *et al.* 2006: 481).

Najbolj pa se socialna izključenost otrok kaže na področju izobraževanja, saj otroci s slabšim učnim uspehom dosežejo nižjo stopnjo izobrazbe, imajo slabšo zaposlitev in temu primerno tudi nižji dohodek.

Odpravljanje revščine otrok je za vsako družbo poseben izziv. Vse države bi se morale zavedati pomembnosti vlaganja v razvoj otrok in zato v svojih politikah odpravljanja otroške revščine prepoznati kot prednostno nalogo.

VIRI

- ATKINSON, A. B., CANTILLON, B., MARLIER, E., NOLAN, B. (2005), *Taking forward the EU Social inclusion process*. An Independent Report commissioned by the Luxembourg Presidency of the Council of the European Union. http://epolis.cz/download/pdf/materialsEN_38_1.pdf (4. 11. 2008).
- ČRNAK MEGLIC, A. (2006), *Children and youth in the transitional society*. Ljubljana: Ministry of Education and Sport, The Slovenian Office for Youth.
- ČRNAK MEGLIC, A., BOŠKIC, R. (2008), *Analiza revščine in socialne izključenosti družin z otroki. Obraz revščine*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, enota za analize in razvoj – Otroška opazovalnica. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
- Data reporting module Eurostudent III (2009). http://iceland.his.de/eurostudent/report/details.jsp?top_oid=3&cnt_oid=18&sub_id=19 (22. 3. 2009).
- EESO (2006), *Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o revščini med ženskami v Evropi*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:024:0095:0101:EN:PDF> (28. 11. 2009).

- Eurochild (2007), *Ending child poverty within the EU? A review of the 2006–08 national reports on strategies for social protection and social inclusion*. [Http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/files/NAPs_report_2006_final.pdf](http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/files/NAPs_report_2006_final.pdf) (3. 11. 2008).
- Eurostat (2008 a), *At-risk-of-poverty rate after social transfers, by gender and selected age groups (ilc_sip1a)*. [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database) (4. 6. 2010).
- (2008 b), *Relative median at-risk-of-poverty gap (ilc_sip3)*. [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database) (4. 6. 2010).
- (2008 c), *At-risk-of-poverty rate, by household type (ilc_sis1a)*. [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database) (4. 6. 2010).
- (2008 d), *At-risk-of-poverty rate before social transfers except old-age and survivors benefits (ilc_sic6)*. [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database) (4. 6. 2010).
- (2008 e), *In-work at risk of poverty rates by work intensity of the household (ilc_iw03)*. [Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database) (4. 6. 2010).
- Evropska komisija (2007), *Study on poverty and social exclusion among lone-parent household*. [Http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/child_poverty_en.htm](http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/child_poverty_en.htm) (6. 11. 2008).
- (2008), *Child poverty and child well-being in the EU – current status and way forward – Draft report of the indicator's sub-group of the social protection committee, ISG Task force draft, Part I: Evaluate review of child poverty and social exclusion in the EU*. [Http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/child_poverty_en.pdf](http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/child_poverty_en.pdf) (3. 11. 2008).
- LESKOŠEK, V. (2008), *Nova oblika revščine. Brezplačni bilten Varuha človekovih pravic Republike Slovenije*, 2008, 12 (Podobe revščine): 4.
- MINUJIN, A., DELAMONICA, E., DAVIDZUIK, A., GONZALES, E. D. (2006), *The definition of child poverty: A discussion of concepts and measurements*. *Environment and urbanization*, 18, 2: 481–500. [Http://eau.sagepub.com/cgi/content/abstract/18/2/481](http://eau.sagepub.com/cgi/content/abstract/18/2/481) (21. 12. 2008).
- OECD/PISA (2004), *Learning for tomorrow's world – first results from PISA 2003*. [Http://www.oecd.org/dataoecd/1/60/34002216.pdf](http://www.oecd.org/dataoecd/1/60/34002216.pdf) (23. 3. 2009).
- Statistični urad Republike Slovenije (2005 a), *Metodologija kazalnikov socialne povezanosti 2005*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1343](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1343) (15. 4. 2009).
- (2005 b), *Kazalniki socialne povezanosti, sprejeti v Laekenu – dohodek in revščina, Slovenija (1997–2003)*. [Http://www.stat.si/tema_demografsko_zivljenjska.asp](http://www.stat.si/tema_demografsko_zivljenjska.asp) (15. 4. 2009).
- (2007 a), *Kazalniki dohodka in revščine 2004, izračunani iz podatkov Ankete o porabi v gospodinjstvih – začasni podatki*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=708](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=708) (15. 4. 2009).
- (2007 b), *Starševsko varstvo in družinski prejemki, upravičenci in v ta namen izplačana sredstva, Slovenije*. [Http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp?pod=12](http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp?pod=12) (15. 4. 2009).
- (2008 a), *Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija*. [Http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp?pod=8](http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp?pod=8) (15.5.2010).
- (2008 b), *Relativna vrzel tveganja revščine, Slovenija, letno*. http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0862738S&ti=Relativna+vrzel+tveganja+rev%9A%E8ine%2C+Slovenija%2C+letno+%28za%E8asni+podatki%29&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08627_EU_SILC/&lang=2 (4. 6. 2010).
- (2008 c), *Kazalniki dohodka in revščine SILC 2007*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2032](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2032) (15. 4. 2009).
- (2008 d), *Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija, 2008, začasni podatki*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2699](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2699) (5. 6. 2010).
- (2008 e), *Stopnja tveganja revščine glede na tip gospodinjstva, Slovenija, letno*. [Http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0862731S&ti=Stopnja+tveganja+rev%9A%E8ine+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08627_EU_SILC/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0862731S&ti=Stopnja+tveganja+rev%9A%E8ine+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08627_EU_SILC/&lang=2) (5. 6. 2010).
- (2008 f), *Stanovanjske razmere, glede na tip gospodinjstva, Slovenija, letno*. [Http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823602S&ti=Stanovanjske+razmere%2C+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823602S&ti=Stanovanjske+razmere%2C+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2) (5. 6. 2010).
- (2008 g), *Kolikšno breme predstavljajo stanovanjski stroški za gospodinjstvo, glede na tip gospodinjstva, Slovenija, letno*. [Http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823618S&ti=Kolik%9Ano+breme+predstavljajo+stanovanjski+str](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823618S&ti=Kolik%9Ano+breme+predstavljajo+stanovanjski+str)

- o%9Aki+za+gospodinjstva%2C+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2 (5. 6. 2010).
- (2008 h), *Kako gospodinjstva preživijo s svojimi prihodki, glede na tip gospodinjstva, Slovenija, letno*. http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823615S&ti=Kako+gospodinjstva+pre%9Eivijo+s+svojimi+prihodki%2C+glede+na+tip+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2 (5. 6. 2010).
 - (2008 i), *Sposobnost/zmožnost gospodinjstva, da počitnikuje, ima ustrezno prehrano in pokrije nepričakovane izdatke, Slovenija, letno*. http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823604S&ti=Sposobnost%2Fzmo%9Enost+gospodinjstva%2C+da+po%9Eitnikuje%2C+ima+ustrezn o+prehrano+in+pokrije+nepri%9Eakovane+izdat ke%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2 (5. 6. 2010).
 - (2008 j), *Posedovanje izbranih dobrin glede na skupni razpoložljivi dohodek gospodinjstva, Slovenija, letno*. http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823607S&ti=Posedovanje+izbranih+do brin+glede+na+skupni+razpolo%9Eljivi+dohodek+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2 (5. 6. 2010).
- Svetovna banka (2009), *Goal 4: Reduce Child Mortality*. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTGLOBALMONITOR/EXTGLOMONREP2008/0,,contentMDK:21709637~menuPK:4860432~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:4738057,00.html> (5. 6. 2009).
- Svetovna zdravstvena organizacija (2001), *Poverty and health – evidence for action in WHO's European Region*. <http://www.euro.who.int/Document/RC51/edoc8.pdf> (5. 1. 2009).
- Unicef (2007), *An overview of child well-being in rich countries: A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations*. Firenze: Innocenti research centre, Report card 7.
- WALTERS, S., SUHRCKE, M. (2005), *Socioeconomic inequalities in health and health care access in central and eastern Europe and the CIS: a review of the recent literature*. http://www.euro.who.int/Document/SED/Socioecon_ineq.pdf (5. 1. 2009).
- WHITEFORD, P., ADEMA, W. (2007), *What works best in reducing child poverty: a benefit or work strategy?* Pariz: OECD social, employment and migration working papers, marec.
- WÖSSMANN, L., SCHÜTZ G. (2006). *Efficiency and equity in European education and training system- Analytical report for the European Commission*. http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200611/efficiency_and_equity.pdf (11. 12. 2008).
- Zakon o socialnem varstvu* (2007) (ZSV-UPB2). *Ur. l. RS* 3/2007. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20073&stevilka=100> (12. 12. 2007).
- Žurnal* (2009). <http://www.zurnal24.si/cms/novice/slovenija/index.html?id=114169> (6. 6. 2009).